

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΜΑΣ ΗΡΩΕΣ

Ο ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

'Από τη Σχολή των Ευελπίδων στα θανά της Μακεδονίας. Πώς συνεκρέτησε το άνταρκτικό του σώμα ο Μελάς. Γιατί ώνεμάστηκε Μίκης Ζέζας. Η προδοσία του Μήτρου Βλάχου. Μία φοβερή μάχη στη Στάτιστα. Ο ήρωϊκος θάνατος του Παύλου Μελά. Τά τελευταία του λόγια. Η ταφή του. Ο αντίχτυπος στας 'Αθήνας. Ένα αξέχαστο μνημόσυνο, κτλ. κτλ.

ΗΝ προσιμένη βδομάδα, χέρια βαριά (κοιμονιστών, κατά πάσαν πιθανότητα), κατέστρεψαν το μνημείο του εθνικού ήρωος Παύλου Μελά, στη Στάτιστα της Μακεδονίας. Θα θυμίσουμε στους γεροντοτέρους, για να μάθουν και οι νεότεροι, τη ζωή και τον έπικό θάνατο του γενναίου Μακεδονομάχου.

Ο Παύλος Μελάς ήταν άλογονος της μεγάλης πατριωτικής οικογενείας των Μελάδων. Ο πατέρας του μάλιστα ήθελε ο πρόεδρος της 'Εθνικής 'Εταιρείας και δήμαρχος 'Αθηνών. Ο Παύλος έσπούδασε στη Σχολή των Ευελπίδων και ήγινε αξιωματικός του Πυροβολικού στά 1891. Η Μακεδονία ήταν τότε ύπόδουλη και οι Βουλγαροι κοιματζήδες ώφηναν στη διατυχημένη αυτή χώρα με όση άγρο-

πολλοί για να κάνουμε καλύτερα την άμυνα. "Άρχισαν να χτυπούν την πόρτα με τά κοντάκια των τουφεκίων τους κι' έμεις από μέσα πυροβολώσαμε, σκοτώνουμε κανένα, διαχάμε τους άλλους, μα πάλι ξαναγυρίζαν με περισσότερη όρμη. "Όσο περνούσε ή ώρα, τόσο ο κίνδυνος γινότανε μεγαλύτερος. Τότε ο άρχηγός μας απέφασε να κάνουμε έξοδο, να διασπάσουμε την Τουρκική γραμμή και να φύγουμε στά βουνά, άν μπορούμε.

—Παιδιά, ειπε ο Παύλος Μελάς, θα μάς πιάσουν οι Τούρκοι ζωντανούς ! Νά βγούμε απόδώ, και καλύτερα να μάς σκοτώσουν, παρά να μάς κλείσουν στά μπουτρούμια της Θεσσαλονίκης !...

Αυτά ήσαν τά τελευταία λόγια του. Τό σπίτι, στό οποίο μέναμε εγώ και οι άλλοι με τον άρχηγό μας, ήταν στενωτέρα πολιορκημένο από τ' άλλα σπίτια, όπου ήσαν οι άλλοι σύντροφοί μας, και γι' αυτό εκείνοι κατόρθωσαν να φύγουν γρήγορα και να σωθούν... "Ανοίξαμε, λοιπόν, μονομιάς την πόρτα και πεταχτήκαμε έξω. Μόλις όμως ο Μελάς έκανε δυό βήματα, μά σφαιρά τον έχτύπησε στη μέση, άριστερά, και τον έλάσωσε βαρεία. "Αμέσως ξαναμπήκε στό σπίτι, τρακίχοντας. Τό αίμα έτρεχε βρύση από την πληγή του. Ξαναπήγαμε και μεις, ταμπούρωθηκαμε πά-

όητη μας έδραζε ή τραγωδία της Μασσαίας. "Εσφάζαν και βασάνων τον Μακεδόνα, για να τους αναγκάσουν ν' αλλάξουν φρόνημα. Κατά τό 1904, ο Παύλος Μελάς, μέλος του Μακεδονικού Κοιμάτου, ανέλαβε να οργανώσει την άμυνα των κατοίκων και καθήσεις ένοπλο σώμα από 35 άνδρες, του οποίου ανέλαβε την άρχισια με τό ψευδώνυμο Καπετάν Ζέζας. Η συγκρότηση του σώματος έγινε στη Λάρισα, και από κει πηραν στη Μακεδονία, άρχίζοντας άμέσως να καθαρίζουν τό έδαφος από τους Βουλγάρους κοιματζήδες, με έντονη ενεργείας τη Λιγκοδάνη και τό Λέζοβο.

"Αλλ' ή Τουρκική Διοίκηση δέν ειδε με καλό μάτι την πρωτοβουλία αυτή του Παύλου Μελά, και γι' αυτό χτυπούσε τόσο τους 'Ελληνες, όσο και τους Βουλγάρους. "Ένω, λοιπόν, ή δυό αντίπαλες οργανώσεις έμάχησαν στό Μακεδονικό έδαφος, οι Τούκοι πολέμοσαν και τίς δυό, με την ίδια έγρήθριτα.

Στις 13 'Οκτωβρίου 1904, ή Βουλγαρική σημασία του Μήτρου - Βλάχου, αφού δέν κατόρθωσε να έξοντώσει τό σώμα του Παύλου Μελά, διέπραξε εναντίον του την πιο άτιμη προδοσία. Ο άρχικοιματζής αυτός έστάλη γράμμα στόν Τούκο διοικητή της Στάτιστα και τον ειδοποίησε ότι ο Παύλος Μελάς βρίσκεται εκεί κοντά. Τά λαοκίτω δραματικά γεγονότα ήγιναν όπως τά διηγείται τό πρωτοαλληλόγραφο του ήρωικού Καπετάν Ζέζα :

«Στις 12 του 'Οκτώβρη, κατά τά μεσάνυχτα, έπήγαμε, με τον άρχηγό μας, στη Στάτιστα, χωριό με διακόσιες ψυχές. "Εμεις είμαστε 85 τό όλον, μαζί με τους Μακεδονίτες, που είχαν γίνει σύντροφοί μας. "Επειδή, βέβαια, δέν μπορούσαμε να μείνουμε όλοι σ' ένν σπίτι, μοιραστήκαμε σε έξη καταλύματα. Την άλλη μέρα, Τετάρτη, μείναμε ως τό βράδυ στό χωριό. "Αμα άρχισε να βασιλεύει ο ήλιος, κατά τίς 5, άνήγχε από μακριά ένα Τούρκικο άποσπασμα να διευθύνεται προς τη Στάτιστα. Κανείς από μάς δέν φαντασθηκε ότι ο στρατός έρχόταν εναντίον μας. Πολλές φορές βρεθήκαμε και σ' άλλα χωριά, κι' έτυχε να περάσει κοντά τους στρατός, χωρίς να μά την παρουσία μας και να μάς πολιορκήσει. Τή φορά όμως αυτή είχαμε προδοθή και ο στρατός έρχόταν εναντίον μας. Καθώς εμάθαμε άργότερα, μέσα στη Στάτιστα ήταν ο Μήτρος - Βλάχος, λίγο προτού μπουέ μεεις, και άμα μάς ειπε να έρχώμαστε, έφυγε χωρίς να τό καταλάβουμε. Οι Βουλγαροι πάντοτε απέφυναν να μάς άντικρούσουν και να μετρηθούν μαζί μας σε άποφασιστική μάχη.

Μόλις έβγυγα από τό χωριό, έγραψε γράμμα στόν Γιούσμπαση, που βρισκότανε στό Κονομπλάτι, μία ώρα μακριά από τη Στάτιστα. Τό γράμμα τό έστειλε μ' ένα βοϊδοβοσκό. Του έγραφε να πάρη τ' άσκρι του και νάρθη στη Στάτιστα, όπου τον περιμένει ο Μήτρος - Βλάχος να τον πολεμήση. "Εξαπάτησε δηλαδή τον Τούρκο άποσπασματάρχη, κάνοντάς τον να πιστέψη ότι ειχε να μετρηθή με Βουλγάρους.

Ο Γιούσμπασης εβάδιε άμέσως προς τη Στάτιστα. Η μάχη μαζί μας άρχισε στις 6 τό άπόγευμα. Η πολιορκία γινόταν ολοένα στενωτέρα και όλοι έκινδυνεύαμε να πιαστούμε. Οι Τούρκοι έπληθιαζαν στό σπίτι, όπου είχαμε μαζευτή

Ο Παύλος Μελάς, με σπολή Μακεδονομάχου

σφαίρα, και τά πολεμοίσαμε, ριχόντας από τά μουκλειόμενα παράθυρα, που ή σφαίρες των Τούρκων τά χτυπούσανε σαν χαλάκι. Ο άρχηγός ειχε πέσει σε μία γυναίκα και όλοένα έχανε τίς δυνάμεις του. Ειχε μαζί του 80 χρυσές λίρες. Η σφαίρα, βγαίνοντας από τό κορμί του, άπάντησε τό σακκούλακι με τίς λίρες και κατάρτησε 13 απ' αυτές. Μερικές από τίς λίρες είχαν όλότελα καταστραφή, άλλες βρεθήκανε σε κομμάτια και άλλες γίνηκαν ένας άμορφος όγκος χρυσαφιού, βαμμένος με αίμα.

Ο Παύλος Μελάς έόλεπε ότι θα πεθάνη, γιατί ή σφαίρα ειχε διαπεράσει και τά σπλάχνα του. Μάς μάζεψε λοιπόν γύρω του και μάς έβωσε τίς τελευταίες του παραγγελίες :

—Εγώ, παιδιά, σκοτώθηκα, μάς ειπέ, αλλά θεθαίνω ήσυχος, γιατί έκαμα τό χρέος μου στην Πατρίδα. Σεις να κάνετε κουράγιο και να πολεμήσετε όσο μπορείτε. Κάνετ' ένα γιουρούσι με τη λόγχη και ανοίχτε δρόμο... (Και γυρίζοντας στο πρωτοπαλληλόγραφο του, ειπέ :) Πάρε τό τουφεκι μου και κόττα να τό φέρης στό παιδί μου. Πάρε κι' αυτό τό χρυσό σατυρό, να τον φέρης στό γυναικά μου, να τον έχη να με θυμάται...

Τον κητάσαμε λυπημένοι, γεμάτοι δάκρυα. Σε λίγη ώρα ξεμύχησε. Στό μεταξύ, ειχε νυχτώσει. Τό τουφεκίδι έσφαψε και ήταν κίνδυνος να πέσουμε όλοι ζωντανοί στά χέρια των Τούρκων. Τότε έκάναμε μία άποφασιστική έξοδο, ώρμηξαμε μέσα από τον 'Οθωμανικό στρατό, και βοηθοούμενοι από τό σκοτάδι, καταρθώσαμε να φύγουμε και να σκορπιστούμε σε διάφορα μέρη. 'Εφτά άλλοι από τους συντρόφους μας πιάστηκαν κείνη την ώρα από τους Τούρκους και ώδηγήθηκαν στην Καστοριά, όπου τους έφριξαν στη φυλακή.

Την άλλη μέρα από την έξοδό μας, καταρθώσαμε να συναντηθούμε 16 σύντροφοι και να μπουρόσουμε ένα μαζί να φτάσουμε στη Θεσσαλία. Για τό λείψανο του άρχηγού μας έζρω να πώ τουτό : Πριν έπιχειρήσουμε την έξοδο, έκράψαμε τό πτώμα του Παύλου Μελά μέσα στό σπίτι, για να γυρισουμε άργότερα να τό πάρουμε. Τό πρωί, που μπήκαν οι Τούρκοι στό σπίτι, δέν τό βρήκαν κι' έφυγαν. "Υστερα όμως από δυό μέρες κάτι φαίνεται έμαθαν, γιατί ξαναόσαν, έψαξαν παντού, τέλος τό ανέκάλυψαν στό ύπόγειο του σπιτιού και τό πήραν. Μετέφεραν τό λείψανο στην Καστοριά και τό έξέβασαν στην πλατεία, για να δείξουν πώς εινε παλληκαράδες. Τότε ο "Ελλην πόδεξνος έκανε τά κατάλληλα διαδηλώματα και οι Τούρκοι παρέδωσαν τό νεκρό του Μελά στόν Μητροπολιτή Καστοριάς. Η κηδεία, καθώς εμάθαμε, έγινε μεγαλοπρεπε-

